

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/171169,Litwa-Podsumowanie-sezonu-prac-poszukiwawczych.html>
23.04.2024, 19:14

Litwa: Podsumowanie sezonu prac poszukiwawczych

Zespół Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN zakończył drugi miesiąc prac poszukiwawczych na Litwie. Podczas dwóch etapów (lipiec i wrzesień) prowadzono prace poszukiwawcze w dziewięciu lokalizacjach, podjęto szczątki 17 osób odnalezione w trzech lokalizacjach. Przeprowadzono także kilkanaście wizji lokalnych.

W skład zespołu Biura, który prowadzi badania na Litwie wchodzi historycy, archeolodzy oraz antropolodzy. W każdym tygodniu zespół IPN wspierany jest przez wolontariuszy Stowarzyszenia Odra-Niemen. Podczas lipcowego etapu przebadano 5 lokalizacji (podsumowanie prac: [Litwa 2022: Zespół Biura zakończył pierwszy miesiąc poszukiwań](#)), w drugim etapie prace archeologiczne prowadzono w 4 miejscowościach:

Cypliszki

W dniach 31 sierpnia - 1 września 2022 r. przeprowadzono prace poszukiwawcze i ekshumację szczątków Napoleona Ciukszy ps. "Waligóra". Miejsce pochówku odnaleziono w lesie, w okolicach nie istniejącej obecnie miejscowości Cypliszki.

Wiosną 1943 r. Napoleon Ciuksza ps. „Waligóra” wstąpił do oddziału Antoniego Burzyńskiego „Kmicica”. W sierpniu 1943 r. uciekł z zasadzki zastawionej na Polaków przez oddział partyzantki sowieckiej dowodzony przez Fiodora Markowa w okolicach miejscowości Narocz. Tych, którzy uniknęli śmierci lub aresztowania zebrał pod swoją komendą Zygmunt Szendzielarz ps. „Łupaszka”. Wśród nich był również Napoleon Ciuksza.

Napoleon Ciuksza ps "Waligóra" zginął w akcji przeprowadzonej w grudniu 1943 r. Pochowany został przez kolegów z oddziału, w polu pod samotną topolą, w pobliżu zaścianka Cypliszki. Koledzy postawili krzyż nad świeżą mogiłą. Miejsce pochówku zostało zatarte po przeprowadzeniu prac melioracyjnych po II wojnie światowej. W 2003 r., w pobliżu miejsca pochówku postawiono krzyż upamiętniający Napoleona Ciukszę. Na prośbę krewnych oraz Polaków opiekujących się tym miejscem zespół Biura Poszukiwań i Identyfikacji, po przeprowadzeniu kwerendy, podjął prace poszukiwawcze.

Krzyżówka

W dniach 19-23 września 2022 r. zespół Biura Poszukiwań i Identyfikacji prowadził poszukiwania grobu w okolicy miejscowości Krzyżówka.

Według zebranych danych i informacji od świadków, niedługo przed rozpoczęciem operacji

„Ostra Brama” (w czerwcu lub lipcu 1944 r.), z Wilna, po wykonaniu zadania wracało 4 żołnierzy AK. Szli drogą przez Czarny Bór i Wołczuny. Niedaleko Czarnego Boru mieszkała najprawdopodobniej rodzina jednego z nich. Żołnierze AK zatrzymali się na nocleg koło miejscowości Krzyżówka. Na skutek donosu oddział policji litewskiej, pod dowództwem Jonasa Stanczykasa, odnalazł obozowisko i podczas gdy partyzanci spali obrzucił ich granatami. Jeden z zaatakowanych poderwał się do ucieczki ale i on został zastrzelony. Ciało poległego, Jana Ladowskiego ps. "Kotek", matka zabrała i pochowała na cmentarzu w Czarnym Borze. Pozostałych, miejscowa ludność pochowała w miejscu gdzie zginęli. Nie są pewne personalia zamordowanych. Prawdopodobnie jeden z nich pochodził z majtku w Wojdatkach - był synem ogrodnika Czajewskiego. Przybliżone miejsce pochówku wskazał nieżyjący już łącznik AK Feliks Sermiłowicz. Mówił, że na drzewie został wycięty napis AK. Dzisiaj już napis zarósł i nie można go odnaleźć. Polegli żołnierze pochodzili z VII Wileńskiej Brygady AK.

Mogiły nie odnaleziono. Prace będą kontynuowane w kolejnym etapie.

Raściuny

W dniach 30 sierpnia - 10 września 2022 r. zespół Biura Poszukiwań i Identyfikacji prowadził poszukiwania zbiorowej mogiły żołnierzy z oddziału Zgrupowania Północ, dowodzonego przez Franciszka Wojciechowicza ps. „Bocian” oraz oddział NN „Marka”. 18 listopada 1944 r. pod Raściunami, oddział „Bociana” zorganizował zasadzkę, której celem było odbicie z rąk sowieckich więzionych żołnierzy. Niestety włączenie się do boju sowieckiej grupy operacyjnej doprowadziło do całkowitej klęski żołnierzy AK. Poległo dwudziestu czterech partyzantów, w tym kpr. „Bocian”, a dwóch ujęto. Według wskazań obecnych i dawnych mieszkańców okolic miejsce pochówku znajduje się w lesie pomiędzy miejscowościami Raściuny i Posol, na lewym brzegu rzeki Solczycy. Obecnie nie ma żadnych widocznych śladów mogiły.

Był to pierwszy etap prac, w trakcie którego przebadano ponad obszar ponad 30 arów. Mogiły nie odnaleziono, prace będą kontynuowane.

Zawiasy

W lipcu 1920 r. odbyła się przy stacji kolejowej Zawiasy jedna z ostatnich potyczek w czasie konfliktu polsko-litewskiego 1919-1920 r. Z „Wykazu poległych i zmarłych żołnierzy armii litewskiej pochowanych w Wilnie, Nowych-Trokach, Oranach, Duksach, Lejpunach, Bortelach, Mejszagole i Zawiasach”, sporządzonego w 1938 r. wynika, że we wspólnym grobie zostało pochowanych 7 żołnierzy litewskich oraz 4 nieznanych żołnierzy polskich. W dwudziestolecie międzywojennym mogiła była zaniedbana. W 1938 r., po nawiązaniu stosunków dyplomatycznych Polski i Litwy, postanowiono odnowić upamiętnienie. Po II wojnie światowej upamiętnienie zostało zaniedbane.

W 2021 roku, na wniosek władz samorządowych rejonu elektreńskiego zostały przeprowadzone, przez litewskich specjalistów, prace poszukiwawcze. W trakcie ich

przewodzenia nie odnaleziono pochówków. W 2022 r. strona litewska zwróciła się do BPiL, aby wspólnie przeprowadzić kolejny etap prac poszukiwawczych. Z analizy zebranych materiałów oraz historycznych map można wywnioskować, że wcześniejsze poszukiwania były prowadzone w niewłaściwym miejscu.

W dniach 13-23 września 2022 r. zespół BPiL przeprowadził poszukiwania i ekshumacje grobu. W wyniku tych prac odnaleziono mogiłę i ekshumowano szczątki 14 osób. Znalaziono przy nich elementy wyposażenia i umundurowania wojskowego, w tym polskie guziki mundurowe. Szczątki oraz znalezione przy nich artefakty zostały przekazane do analiz specjalistycznych.

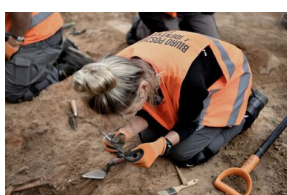
Ze wstępnych ustaleń wynika, że polscy żołnierze służyli w 76 lidzkim pułku piechoty. Na grudzień 2022 r. zaplanowany jest uroczysty pochówek na cmentarzu komunalnym w miejscowości Jewje.

dr D. Siemińska/IPN/xtt

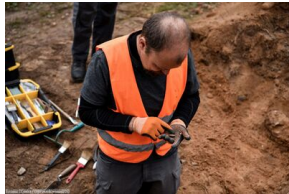
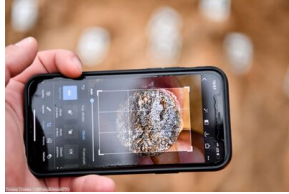
fot. ks. Tomasz Trzaska

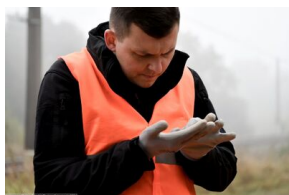
27.09.2022

Litwa: Podsumowanie
sezonu prac
poszukiwawczych #83

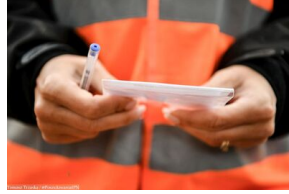
Litwa: Podsumowanie
sezonu prac
poszukiwawczych #84

Litwa: Podsumowanie
sezonu prac
poszukiwawczych #85

Litwa: Podsumowanie
sezonu prac
poszukiwawczych #86

Litwa: Podsumowanie
sezonu prac
poszukiwawczych #87

Litwa: Podsumowanie
sezonu prac
poszukiwawczych #88